

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega ališiš, koristiš, akusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš maru kaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominek po prislovcu latinaki: „*Littera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

17. dan septembra. (V c. k. „Münz- und Antiken-Cabinet-u“.) Kolikor bolj se je bližal konec mojega bivanja na Dunaji, toliko bolj sem hitel ogledovati njegove znamenitosti, katerih se radovidemu očesu ondi pač ne zmanjka z lepo. Danes me je bil zanesel veter zopet v cesarski dvor, kjer se med mnogo drugim občudovanja vrednim znamenitostmi nahaja v peterih sobah shranjenih, in na ogled razpostavljenih neštevilno veliko denarnih in starinskih reči. Naj ložej bi spoštovanim gg. bralcom natančno dopovedal, kaj sem ondi videl, ko bi jim hotel posloveniti knjižico, ki se pod naslovom „Uebersicht der Sammlungen des k. k. Münz- und Antiken-Cabinets,“ po enem zmed strežajev obiskovalcom po 20 soldov prodaja, ter na 71 drobno tiskanih straneh, in še to le bolj poveršno, popisuje, kaj je to ali uno. Ali, knjig pisati ni moj namen; toraj naj le kaj poveršnega o vsem tem povem. Pričetek nabiranja teh zbirk sega nazaj v 16. in 17. stoletje; ni čuda toraj, da se je bilo s časom toliko reči nakupičilo, da so jih v letih 1833—1845 vse na novo vredili in prestavili, ter vravnali v sedajni stan; nekoliko predmetov, zlasti marmelnastih izdelkov, kamnitih napisov in egiptovskih starin pa prenesli v doljni Belvedere v tako zvano „Ambra-ser-Sammlung“. Kakor sem že zgoraj omenil, je v peterih sobah razpostavljenih res neštevilno veliko denarnih in starinskih reči. V prvi sobi nahaja se zbirka posodja (Vasensammlung), razstava starinskega denarja in svetinj (Medaillen), ter nekoliko izdelkov iz terracotte in medenine (Terracotten- und Bronzensammlung). Denarji in svetinje so razpoloženi po sredi sobe na deveterih mizah, vse v primernih nizkih omarih pod steklenimi pokrovi, tako da se vsaka reč lahko natančno pogleda in tudi napisi berejo; — ostali predmeti pa so shranjeni v peterih omarah s steklenimi durmi, tedaj se tudi to vse lahko ogleda. Prav težko se premagam, da ne pričnem s poštevanjam posamesnih, vsaj znamenitnejših predmetov; ali ko bi se tega polotil, potem z letošnjim tečajem „Tovariš-a“ ne skončam še svojih „Spominov“, kar bi vendar že rad. Ene same zlate svetinje hočem le omeniti, ki je bila skovana o času Leopolda I. (l. 1677), in ne tehta nič manj kot 2055 cekinov. Da bi bil njeno obširnost vsaj na pr. zmeril, položil sem svoj klobuk na stekleni pokrovec, pod katerem se shranjuje; pa svetinja je bila večja kot klobuk

z obkrají vred. — Druga soba shranjuje v deseterih omarah in na dveh mizah medeninino zbirko; staro-nordiško kamnito orožje (altnordische Steinwaffen); oddelek terracotne zbirke, in jutrodeželne reči (orientalische Gegenstände). Prečudne znamenitosti se tu vidijo in ko bi hotel človek vsako reč posebej pogledati, mogel bi hoditi več dni samo tje. — V tretji sobi se nahaja shranjen v štirih omarah tako zvani „Ducaten- und Groschencabinet“ z zbirko manjših svetinj. Kaj menite, koliko bi vtegnilo teh komadičev biti? Nič manj kot 40.249; — zmed teh je 6.013 zlatih, 25.780 zrebrnih in 4.959 bakrenih i. dr. Tako zvani „Thaler- und Gulden-cabinet“ z zbirko večjih svetinj, ki so tudi v tej sobi v deseterih omarah nahaja, pa šteje 25.994 komadov; namreč 2.526 zlatih, 18.314 srebrnih in 5.154 bakrenih. Štel vsega tega pač sam nisem; al knjižica, katero sem si kupil v dragi spomin, ter pred mano leži, mi to pravi. — Četerta soba shranjuje denarno zbirko klasiškega starega veka, in sicer so razpostavljeni v štirih omarah gerški, v štirih pa rimski novci. Množina prvih znaša 26.960 komadičev (507 zlatih, 9.391 srebrnih in 17.062 bakrenih; drugih pa 34.960 (2.694 zlatih, 15.572 srebrnih, 16.694 bakrenih). Na zahtevanje pokaže navzoči vrtnik vsaki penaz, ki se videti želi. Poleg tega se nahaja v tej sobi tudi veliko medeninega orodja; po stenah pa visi mnogo slik, predstavljaše gerške marmeljaste starine, ki so bile prenesene odtod v doljni Belvedere. — Peta soba poslednjič shranjuje dragocene zbirke rezanih kamnov in umetnih izdelkov iz biserov in žlahtnih kovin. Nič manj kot petnajst omar shranjuje tu nepopisljive dragocenosti in umetnije, katerim enakost se mende javljne kje na zemlji najde! Starega veka in novejših časov umotvori so tu nakupičeni, res vredni, da shranjujejo se v palači samega cesarskega domovja. —

18. dan septembra. (V cesarski zakladnici. V zgornjem Belvederu. V tovarni lěvarnici g. g. Clayton, Schutleworth & Comp. „Central Markthalle.“ „Stadtspark.“ Knez Schwarzenberg-ovi terg.) Ker sem bil včera zvedel, da bo danes odprta cesarska zakladnica (kar se zgodi na teden le trikrat), sem bil koj sklenil, tudi v njo nesti svojo radovidnost. Ali to navadnim ljudem ni ravno lahka reč; mora se namreč vložiti dan poprej pismena prošnja, in še le na to se dobi vstopni list. Mi učenci gospodarstvenega kurza smo bili (brez zamere, če se sam malo pohvalim) nekoliko več; kajti naše „Aufnahms-Karte zum landwirthschaftlichen Lehrerkurse“ in pritisnjeni pečat z opisom „Ackerbau-Ministerium“ odperle so nam bile že marsikake vhodne duri, in tudi pri cesarski zakladnici so imele tako moč. Kolike znamenitosti in dragocenosti skranjuje ona, se lahko že potem sodi, kako je ona stražena. Več oboroženih dvornih žandarjev je stalo razverstenih po stopnjicah, ki deržijo do nje; poleg tega so vrata vedno zaklenjena, in tudi se le nekoliko ogledovalcev na enkrat v zakladnico spusti, da

bi ja v preveliki gnječi ne imel kaki „uzmovič“ prilike, skazovati svoje tatinske umetnosti. Mogli smo toraj v redni versti stati že zunaj po stopnicah zelo tako, kakor se pri nas nastavijo ljudje okoli spovednice. Ko smo mi prišli na versto, odklenila so se od znotraj vrata, in ko smo vstopili, zdajci so bila zopet zaključena za nami. —

Cesarska zakladnica se shranjuje v cesarskem dvoru v šestelih sobah, in v vsaki posebej stražil je poleg civilnih dvornih strežajev zopet en dvorni žandar. Ko bi hotel v nji nakupičene zaklade le količkaj na drobno popisati, podvreči bi se mogel tudi v tej reči nalogi, posloveniti knjižico „Uebersicht der Sammlungen der k. k. Schatzkammer“, katera na 150 drobno tiskanih straneh, in tudi to le poveršno našteva in popisuje posamezne predmete. Prodajala se nam je po 40 soldov, pa bi bil tudi forint rad dal za njo, ako bi ne bilo drugače. Kako ojstra natanjčnost in kontrola vlada v zakladnici, razvidi se nekoliko iz opomb, ki so natisnjene na čelu omenjene knjižice, in se glasé: „Das Dienstpersonale darf, bei Entlassung, ein Geldgeschenk weder begehren, noch annehmen“. — „Für den Katalog ist ein bestimmter Preis festgesetzt, der nicht überschritten werden wolle“. — „Für die Aufbewahrung von Schirmen, Stöcken u. s. w. ist je per Stück eine ebenfalls nicht zu überzahlende Taxe von 10 kr. zu entrichten“. Iz tega se lahko posname, da je tudi senca kakega podkupljenja ali daljnega zapeljevanja v kako nezvestobo zabranjena. —

Da vsaj po večjem kaj o znamenitostih c. k. zakladnice povem, hočem navesti posamesne sobe po imenih. I. zove se „Eintrittszimmer“. Ob stenah ima velike omare s steklenimi durmi, za katerimi je shranjenih poleg mnogih družih dragocenih svetnih oprav tudi šestero burgundskih mašnih plaščev. Tudi več svetinj (Reliquien), križev, kipov itd. se tu shranjuje. — II. soba zove se „Elfenbein-Cabinet“. V šestelih omarah hranjuje ona prečudno umetne zrezline iz slonovih in ribjih kosti, nosorogovega roga, žlahtnega lesa, mnogo posódjá, úr, kipov itd. — III. soba zove se „Krystall-Cabinet“. V čveterih omarah videti je zopet nakupičenega neznansko veliko blaga iz vledenca (kristala): pomizja, váz, kozarcev, školjk, kipov itd. — IV. soba je po obširnosti sicer majhna; ali že njeno ime „Schmuck-Cabinet“ naznanja nam, da ona shranjuje posebno dragocene, pa tudi znamenite reči. Ravno ob sredi te sobe se nahaja velika steklena omara, ki je postavljena tako, da se more okrog in okrog nje iti. Ona shranjuje več cesarskih krón, obilno okrasja (Schmuckwerk) in mnogo raznoverstnih redovnih dekoracij. Demantov in družih žlahtnih kamnov je na vseh teh stvareh toliko vdelenih, da ni izreči in popisati; človek bi kmalu sam svojim lastnim očem ne verjel, od kod toliko dragocenosti, in kaj vse more narediti umetna zlatarska roka. Verh tega se pa še ob vsih stenah te sobice nahajajo omáre,

napolnjene z zlatnino, dragoceno okovanim orožjem, orodjem za cesarsko kronanje, mnogimi svetinjami (Reliquien), z eno besedo: izreči ni mogoče, ampak le pogledati se mora, kar se v tej sobi shranjuje. V. soba zove se „Gold-Cabinet“. Tu zopet šestero omár s steklenimi duricami hrani toliko zlatnine in srebernine, da se človek na zadnje že naveliča gledati. Orodje, ki se rabi pri kerščevanju novorojencev v visokorodni cesarski družini, razno pomizje (Tischgeräth-Service), množina zlatih in srebernih kúp, kipov, medaillon-ov, tobačnic, skrinic, celo malih altárcev, in Bog zna! koliko še drugega se sili ondi človeku pred oči. Zadnja (VI.) soba, zvana „Stein-Cabinet“ kazala nam je v osmerih omarah raznoverstno pomizno orodje iz žlahtnih kamnov, kamenine (Steingut), finega kineškega porcelana; mnogo kúp, majólik, kipov, verčev, slik, vsakoverstnih posodic in enake robe. Ena zmed omár shranjuje tudi nekatere reči, ki so bile nekdanja lastnina cesarja Napoleon-a I.; namreč njegovo okinčje (Insignien) kot kralja talijanskega (krona, kronjevanski plašč, žezlo, maršalska palica in državni pečat) in še nekoliko malenkosti. Pred to omaro pak stojita dva spominka na sina njegovega, vojvoda Reichstadt-skega, namreč njegova zibelka in otroški voziček. Perva, iz samega čistega srebra vlita in skovana, je res pravi zlatarski umotvor. Nakitjena je z mnogimi srebrnimi kipi, in ne tehta nič manj, kot 5, zapiši pet centov. Zelo enake krasote je tudi voziček, v katerem so malega Napoleona kot kralja Rimskega vozili z dvema merinos-ovcama po Tulierskem perivoju. Pri pogledu na take stvari in o spominu, da že zdavnej sprejela je dunajsko-kapucinska podzemeljska raka koščice tega nekdanjega zibelki tako slavljenega cesarskega dediča, se pač človeku siloma vrivajo misli: pod solncem res vse mine!

Po dolgi pomudbi v teh prostorijah nam je poslednjič še eden zmed dvornih strežajev pokazal umetno uro (Kunstuhr), ki je veljala le malenkosti: 60.000 gold., ter poklonjena bila cesarici Mariji Tereziji od njenega zvestega generala Ludovika VIII., dež. grofa Hessen-Darmstadtskega. Preobširno bi mi bilo popisati ta umotvor bolj natančno, povem naj vendar da po skrivni mehaniki prikaže se mnogo podobic: cesarica Marija Terezija; njeni soprug Franc Štefan Lotrinski; stanovi česki in ogerski; pa tudi hudobni duh (Dämon) nevošljivosti in razpertije, protivši cesarju in cesarici. Tega vendar za njim prihitivši branujoči duh (schirmender Genius) zopet prežene. Poslednjič se prikaže duh božje previdnosti (Providentia), ki z zlatimi čerkami v višnjevo obnebe zapiše: „Vivant Franciscus et Theresia“ (Živila Frančišek in Terezija!). Ima ta ura tudi godbo s 6 napevi. — To je, se vé, le poveršna omenitev in popis ure. Kakor sem posnel iz tolmačenja strežajevega, je dala njeni napravi poleg posebne vdanosti daritelja povod velika nevošljivost, ker so mnogi zavidali cesarja Franca Štefana zarad tega, ker mu je bila krasno-zala de-

dinja avstrijska, Marija Terezija, dala pred mnogimi družimi snubači predstvo, ter zvolila si ga v supruga.

Ves zadovoljin zapustil sem prostore, v katerih se shranjuje na milijone vrednosti. Naj bi se visoko-slavna cesarska rodbina razveselovala na veke tako dragocenih lastnin!

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Hrvaška 12. sept. (Iz deželnega zbora.) Nova šolska postava, ki je bila pretresana v več sednicah našega deželnega zbora, je z malimi spremembami sprejeta po vladnej osnovi. Pri generalni debati so se vzdignili nekteri govorniki proti novi postavi ter hrabro branili cerkveni upliv na šolo dokazujejo v svojih izvrstnih govorih, koliko veljavnost ima cerkev pri odreji, in da šole, kakoršne zdaj svet zahteva, nemorejo nikdar človeškemu rodu tega podajati kakor poprejšne šole. Ravno tako so zopet drugi govorniki branili novo postavo po državnem pravu. Sploh pa moramo reči, da se je vodila vsa razprava mirno in visocega zbora dostojno, kar služi na čast vsem poslancem. Kar se pa same postave tiče, more se o njej samo toliko reči, da je močno cislajtanski podobna, samo da daje vendar več svobode v verskih zadevah in da našim duhovnim v šoli in v šolskih odborih dovoljuje več delokrog. Pri nas je ravno v verskih odnošajih prav težko za zakon dajalca, ker je več veroizpovedanj, od tih pa tudi vsako svoje zahteva, postava hoče tedaj vsem po enaki meri meriti, in meni biti pravična. To je pa tudi nova postava storila in vendar vidimo, da so posebno staroverci z njo popolnoma nezadovoljni, ali zbor ne more za-nje posebne pogače peči. Kolikor smo postavo pregledali in o njej izvrstne članke »Obzorove« za in proti prečitali, moramo z mirnim srcem reči, da bo nova postava o šolah za Hrvaško mnogo koristi prinesla, ako bodo naši rodoljubni duhovni vseh veroizpovedanj vse predsodke o njej popustili ter z zedinjenimi močmi delali za to, kar je za narod korist. In tega se tudi popolnoma nadjamo; kajti pri nas ni še puhlega liberalizma, nego vlada še vedno izkrena ljubezen do pravega kerščanstva, v katerem edinem se more kakor vsak posamezen, tako tudi vsak narod naobraziti. (Dost. vred. Po naših mislih, katere pa niso nikomur merodajavne, taka vprašanja za Hrovaško niso tako eminentno politična, kakor za Slovane tastran Litave.)

Iz Ljubljane. Deželna učiteljska skupščina se je otvorila 21. septembra. Predsednik c. k. dež. šolski nadzornik pozdravlja skupščino, in gospod vodja deželne vlade, dvorni svetovalec pl. Vidman pozdravlja zbrane tudi v imenu vlade. Gsp. predsednik je govoril potem tudi dalj časa o šolstvu na Kranjskem. Brez debate sprejme potem skupščina opravični red. Predsedniku namestnik je gsp. Blaž Hrovat, ravnatelj. Za zvedence se pokličejo: g. g. Vodeb, Belar, Bizjak in Praprotnik Andri; perovodji sta g. g. Perc in Gasperin; vredovalca pa g. g. Bizjak in Raktelj; v stalnem odboru so: g. g. Linhart, Zl. Gariboldi, Sima, Eppih, Hrovat, Warner, Raktelj, Stegnar in Kuster. Razun vprašanj, ki jih je določil deželni šol. svet, so se razglasili tudi nasveti: 1) šolnina naj se odpravi, 2) učitelji naj se oproste vojaščine, 3) šola naj bo državna naprava, in 4) §. 87. šolske postave, kar se tiče petletnih doklad, naj se preuredi. 5) Peticija, da se deželna šolska postava preuredi tako, da se krajnemu šolskemu svetu vzame pravica učitelje imenovati, to naj ima deželni šolski svet.